

Motion till riksdagen 2016/17:3221

av **Cecilia Widegren m.fl. (M)**

Nationell handlingsplan för socialtjänsten

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell handlingsplan för socialtjänsten och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av socialtjänstlagen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en förenklad biståndsbedömning och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell strategi för långsiktig rekrytering och personalförsörjning i socialtjänsten och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om den administrativa belastningen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta till vara digitaliseringens möjligheter och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om handledarstöd och introduktionsutbildningar och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att mäta arbetsbelastning för att följa upp kontinuerligt i syfte att avlasta socialsekreterarna och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram riktlinjer gällande formell kunskap och erfarenhet för att få arbeta med svårt utsatta barn och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka rättssäkerheten inom socialtjänsten och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stärkt tillsyn, tillståndsgivning, uppföljning och utvärdering av socialtjänsten och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om generell tillståndsplikt för att säkra kvalitet och säkerhet inom alla HVB-hem och stödboenden och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förstärkt tillsyn av och tillståndsplikt för familjehem och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka samverkan mellan socialtjänst, skola, polis, vård och ideell sektor och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om legitimation för socionomer och kuratorer och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att socialtjänsten ska få ett tydligare uppdrag att fokusera på barnens utbildning och studieresultat i kontakten med utsatta familjer och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna för fler socialarbetare i yttre tjänst och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka skyddet mot umgängessabotage och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verksamheter som drivs i alternativ regi och som finns via förstärkt familjehemsvård bör få bedriva verksamhet endast om de har tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att konsulter som har till uppgift att ta fram fler boendeplatser ska omfattas av den generella tillståndsplikten och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en nationell översyn i syfte att säkra rekrytering av familjehem och jourhem och se över stöd, rutiner och ersättningar i strävan att ge familjehem bättre förutsättningar och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram hållbara strategier i syfte att möjliggöra för fler nationella adoptioner och om att låta systematisk adoption eller vårdnadsöverflyttning vara ett alternativ till långvariga placeringar av små barn och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över föreskrifterna gällande föräldrars ålder vid ansökan om adoption och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om möjligheten till sanktioner vid misskötsel av stödboende och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna till skärpta straff för våld mot tjänsteman inom socialtjänsten och tillkännager detta för regeringen.

Moderata värderingar och utgångspunkter

Varje enskild människa är den viktigaste utgångspunkten och perspektivet för Moderaternas politik och vårt samhällsengagemang. Våra värderingar formas av vår syn på människan. Vi vill se till hela människan. Våra förslag tar sin utgångspunkt i att de allra flesta barn i Sverige har det bra. Samtidigt finns det många barn, unga och vuxna som mår dåligt. Barn, unga och vuxna som lever i en miljö som ibland är direkt skadlig.

Vi vet att varje människa har stora förmågor och möjlighet att kunna utveckla dessa, exempelvis med rätt utbildning. Ofta växer och utvecklas människor som mest när de dels möter nya utmaningar, dels prövas när de ställs inför svåra livssituationer. Då behöver man ofta hjälp och stöd av samhället.

En central utgångspunkt är att socialtjänstens verksamheter ska finansieras gemensamt, rättvist och solidariskt. Socialtjänstens stöd och hjälp ska ges efter behov och vara tillgänglig oavsett var i landet man bor. Alla barn, unga och vuxna har rätt att kunna få känna trygghet. Den tryggheten växer sig stark av att det finns tillit till såväl sin familj som att samhället bidrar till att alla barn och unga ges rimliga uppväxtvillkor.

Ett tydligt barnperspektiv är ytterligare en central utgångspunkt. Vi måste alla kunna lita på tydliga lagar och regler som finns till hands när helst det behövs. Dessa lagar och regler ska bidra till skydd och omsorg om barnens bästa. Den nuvarande socialtjänstlagen utgör ett lapptäcke av föreskrifter och är för otydlig och oöverskådlig. Den behöver bli den ramlag som den var avsedd att fungera som. Därtill bli mer överblickbar och anpassad till dagens levnadsförhållanden. Det är den inte för närvarande exempelvis gällande ensamkommande barn.

Socialtjänsten är i kris. Den krisen är såväl nationell som lokal. Den ser emellertid lite olika ut beroende på var i landet man befinner sig. Den samlade socialtjänsten behöver en nystart. Socialtjänstlagen behöver en bred översyn. Landets socialsekreterare behöver bli sedda och lyssnade till. Det behövs en nationell handlingsplan för socialtjänsten och landets socialsekreterare.

Omfattande utmaningar inom socialtjänsten

Socialtjänstens uppdrag och ansvar är omfattande. Det kommunala ansvaret för socialtjänsten avser skyldigheten att enligt dels socialtjänstlagen (2001:453, SoL), dels lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387, LSS), dels lagen om vård av missbrukare (1998:870, LVM) samt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (1990:52, LVU) svara för vissa verksamheter i syfte att genomföra lagarnas bestämmelser. Utförarna kan dock vara såväl offentliga och privata som ideella. De samlade kostnaderna för verksamheterna inom socialtjänsten uppgick år 2013 till totalt 198 miljarder kronor.

Det pågår en växande kris i socialtjänsten. Problemen är omfattande. De utmaningar vi tar upp i denna motion är därmed långt ifrån alla som samhället står inför gällande socialtjänsten. De speglar dock väl den kris som socialtjänsten befinner sig i. Vi menar att dessa utmaningar och akuta problem måste mötas bland annat genom nationella strategier och förslag. Det behövs en långsiktig nationell handlingsplan för landets socialsekreterare och socialtjänsten som helhet.

Det stora trycket på socialtjänsten

Trycket på socialtjänsten har under många år varit starkt. Krisen i socialtjänsten började redan långt innan de stora flyktingströmmarna tog fart i höstas. Det är emellertid ett faktum att när antalet ensamkommande barn och ungdomar ökade från 7 049 år 2014 till 35 369 år 2015 förstärktes krisen påtagligt. (Källa: Migrationsverket 2016.)

Det är helt avgörande att arbetet med och uppföljning av kvalitetsaspekter förstärks. Det är krävande tider, men det ska inte innebära att kvalitet och rättssäkerhet tummas på. Det finns i dag inte tillräckligt tydliga kvalitetsinstrument utan dessa behöver stärkas och synliggöras.

När 79 kommuner i närtid anmält sig själva enligt lex Sarah då är det signaler som måste tas på fullaste allvar. I socialtjänstlagen finns regler för rapportering och anmälan om missförhållanden inom socialtjänsten. Det kallas lex Sarah. Detta innebär i praktiken att ett allvarligt missförhållande eller en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande snarast ska anmälas till ansvarig myndighet.

Denna myndighet är Inspektionen för vård och omsorg. Till denna myndighet ska den kommun som bedriver verksamheten eller ansvarar för densamma, som har eller riskerar att få allvarliga missförhållanden, anmäla detta.

Lex Sarah är en central del av det systematiska kvalitetsarbetet inom socialtjänsten. I nära åtta av tio anmälda fall år 2014 var kommunen huvudman. (Källa: Regeringens skrivelse 2014/15:102 Utvecklingen inom den kommunala sektorn.) Denna utveckling illustrerar vikten av att införa en generell tillståndsplikt för alla utförare i välfärden.

En liknande bild av verkligheten beskriver Inspektionen för vård och omsorg i sin Tillsynsrapport för 2015. De iakttagelser som myndigheten lyfter fram är att en redan ansträngd socialtjänst utsatts för betydande påfrestningar under hösten 2015 i och med den stora ökningen av ensamkommande barn och unga. Detta har inneburit att barns och ungas skyddsnät brister i en stor andel av kommunerna. Vidare att ensamkommande barn och unga riskerar att hamna i miljöer där de kan fara illa. Ett stort antal HVB-hem följer exempelvis inte upp och kontrollerar nya personer innan de anställs och börjar arbeta i verksamheten.

Den långsiktiga krisen inom socialtjänsten beror inte på de stora flyktingströmmarna av ensamkommande barn, samtidigt som detta ytterligare tryck förstärkt och fördjupat krisen. Den långsiktiga krisen handlar bland annat om svårigheterna för landets socialsekreterare och chefer att kunna utföra sitt kvalificerade och svåra arbete under rimliga förutsättningar i en god arbetsmiljö.

En stark press på kvalitet, säkerhet och arbetsmiljö

Socialtjänsten är satt under starkt tryck. Det leder till en stark press på kvalitet, säkerhet och arbetsmiljö. Socialsekreterarnas vardag präglas av hög arbetsbelastning, en känsla av otillräcklighet och hög personalomsättning. Det är inte rimligt att socialsekreterare hinner träffa sina klienter i genomsnitt fyra timmar per vecka, enligt uppgifter i Göteborgs stad. Resterande arbetstid går till administrativa uppgifter.

Fyra av tio chefer inom barn- och ungdomsvården uppger att de inte förmår leva upp till socialtjänstlagens intentioner. Många socialsekreterare upplever att det blir långa utredningstider, att det tillkommer nyanställda som blir utan introduktion. Därtill att många slutar på egen begäran. Det blir en ond cirkel med fler och fler inkomna anmälningar som måste behandlas och utredas.

Stressen och pressen ökar. Till slut ger många upp. De lämnar medvetet sin tjänst som socialsekreterare anställd av socialtjänstförvaltningen. De kanske återkommer i tjänsteutövningen men då ofta genom ett bemanningsföretag eller dylikt. Sju av tio kommuner anlitar bemanningsföretag i socialtjänsten.

En av tre socialsekreterare är nya i yrket. Sju av tio chefer som arbetar inom socialtjänsten har mindre än tre års erfarenhet. Det medför bland annat att stabilitet från mer erfarna kollegor brister och att unga nyutexaminerade socialsekreterare får ta ett alltför stort ansvar redan från början.

Socialtjänstens arbete är därtill bland annat präglad av tidskrävande dokumentationskrav och växande administrativa högar. Därtill att många av de absolut svåraste ärendena avseende beslutsfattande gällande barn och unga fattas av nyutexaminerade socionomer. De är visserligen välutbildade men saknar relevant erfarenhet. Beslut om exempelvis placering av barn och unga i familjehem eller jourhem är många gånger livsavgörande beslut. De borde i så stor utsträckning som möjligt fattas av socialsekreterare med relevanta erfarenheter i yrket.

Att situationen är sådan inom socialtjänsten får tydliga konsekvenser för dels kvaliteten och säkerheten, dels vilket stöd barn och unga får i utsatta livssituationer.

I en undersökning utförd av Novus uppger nära fyra av tio chefer att de någon eller flera gånger i veckan inte har utrymme att arbeta professionellt. Åtta av tio anger att de har en hög arbetsbelastning. Detta visar att rättssäkerheten för människor som behöver hjälp är hotad. Detta duger inte. Vi ska kunna ställa krav på att socialtjänsten ska fungera. Då behövs rimliga villkor för landets socialsekreterare och övrig personal inom socialtjänsten.

Sju av tio socialsekreterare anser att det är hög personalomsättning inom socialtjänsten. Hälften av alla bland personalen i socialtjänsten uppger att de inte klarar kvaliteten och rättssäkerheten. Problemen och utmaningarna är som allra mest omfattande inom den sociala barn- och ungdomsvården.

En annan undersökning utförd av Akademikerförbundet SSR visar att nära nio av tio kommuner uppger att de har svårt eller mycket svårt att rekrytera socialsekreterare. I fyra av tio av de undersökta kommunerna har diskussioner förts om att anställa icke behörig personal. Detta skulle i så fall bryta mot det lagstadgade kravet på socionomexamen eller annan jämförbar utbildning. Vi är tydliga med att det är fel väg att välja att sänka kompetens- och kvalitetskraven.

Vår egen enkätundersökning, som genomfördes i maj 2016, förstärker denna bild. Av de besökta kommunernas socialtjänster var det endast en som svarade att rekryteringsläget var bra – Smedjebackens kommun. Alla övriga uppgav att det var dåligt eller i de allra flesta fall mycket dåligt.

Förutom stress och orimlig arbetsmiljö är lönerna ofta ett skäl att sluta arbeta som anställd socialsekreterare i socialtjänsten. Medianlönen för en socialsekreterare var drygt 28 000 kronor i månaden år 2013, enligt SKL. Motsvarande medianlön för en gymnasielärare var knappt 31 000 kronor i månaden.

Flera berörda aktörer har krävt att regeringen ska upprätta en nationell handlingsplan för den sociala barn- och ungdomsvården. Alliansregeringen såg tidigt dessa problem och tillsatte därför en nationell samordnare. Det var ett bra steg, samtidigt som det var avsett att vara en första åtgärd av många för att kunna förbättra situationen inom socialtjänsten i hela landet. Det får inte så som situationen är nu, med den förda politiken, bli den enda åtgärden och redskapet att nationellt stödja socialsekreterarna och socialtjänsten.

Kommunerna har ansvaret för socialtjänsten. De är till stor del ansvariga för krisen i socialtjänsten. Samtidigt har den tidigare alliansregeringen och den nuvarande vänsterregeringen sin del av ansvaret. För att kunna vända utvecklingen inom socialtjänsten anser vi att det krävs ett ökat nationellt ansvarstagande. Ett åtagande som

ska ta sin början i att ta fram en nationell långsiktig handlingsplan för socialsekreterarna och den samlade socialtjänsten.

Den kort- och långsiktiga kompetensförsörjningen

Kompetensförsörjning inom socialtjänsten har flera utmaningar. Dels det alldeles avgörande att tillgodose det stora behov av personal. Dels såväl nyrekrytering som förmåga att behålla erfaren och kompetent personal. Därtill att ta tillvara på och använda de underlag som öppna jämförelser utgör gällande socialtjänstens områden för att vidareutveckla kompetens hos personalen.

Antalet kommunalt anställda inom de samlade verksamheterna i socialtjänsten uppgick i november 2013 till minst 250 000 personer, enligt SKL. Det är avgörande för verksamheternas kvalitet att kunna säkra rätt kunnande inom socialtjänsten. Det krävs såväl lämplig utbildning som erfarenhet.

I SCB:s arbetskraftsbarometer bedömer arbetsgivarna att det råder brist på yrkeserfarna socionomutbildade. De vanligaste yrkena inom den kategorin är socialsekreterare och kuratorer därefter följer behandlingsassistenter och verksamhetschefer inom vård och omsorg.

Enligt Personalchefsbarometern 2015 uppgår hälften av alla personalchefer att det blir svårt att hitta medarbetare inom socialt och kurativt arbete. Av svaren framgår att det ofta handlar om svårigheten för kommuner att kunna anställa utbildade socialsekreterare.

Denna brist på socialsekreterare medför att alltför många kommuner anlitar socionomer som konsulter. Det i sin tur medför kraftigt ökade kostnader för dessa inhyrda socialsekreterare. Det kan handla om den dubbla kostnaden jämfört med en ordinarie anställd.

Varje kommun, även de allra minsta, har idag ansvar för också de allra svåraste sociala insatserna, beslut om tvångsvård och omedelbara omhändertaganden. Det bör inte fungera så att de nyexaminerade socionomerna får ta hand om de allra svåraste fallen. Det bör, generellt, fungera tvärtom så att ökad erfarenhet och kunskap leder till större ansvar, befogenheter och inflytande över beslut om vård och behandling.

Öppna jämförelser gällande barn- och ungdomsvården i november 2013 förmedlar bilden av att hälften av handläggarna i landets kommuner har socionomutbildning och minst fem års erfarenhet av barnutredningar. Öppna jämförelser visade vidare att åtta av tio av kommunerna hade ordinarie licens för Barns behov i centrum, system som stödjer utredning och dokumentation i barn- och ungdomsvård (BBIC). Detta är en ökning med 53 procent sedan 2010. (Källa: Utvecklingen inom den kommunala sektorn, regeringens skrivelse 2014/15:102.)

Socialstyrelsen bedriver ett arbete i syfte att ta fram kompetensbeskrivningar för personal inom socialtjänsten. Detta för att lägga en enhetlig och väl avvägd grund avseende kompetenskrav för socialtjänstpersonal. Utgångspunkten är vilka krav på kunskap och färdighet som brukare och klienter ska kunna ställa på personalen inom socialtjänsten.

Ett alltför litet antal socionomer vidareutbildar sig eller till och med tar en doktorsexamina. Ännu färre får ett bättre jobb och högre lön om de ändå gör det. Detta förhindrar en utveckling mot en mer genuin professionalisering av det avancerade och

svåra sociala arbetet. Denna utmaning är av avgörande betydelse för kvalitet inom socialtjänsten, inte minst gällande beslut om placering av barn och unga.

En detaljerad och överblickbar socialtjänstlag

Socialtjänstlagen var avsedd att utgöra en övergripande ramlag. I dag upplevs den många gånger dock som en lag som utgör en samling av olika föreskrifter ofta på en mycket detaljstyrande nivå. Därtill att lagen ibland saknar ett tydligt väl fungerande perspektiv sett ur användarens ögon.

Ett drygt sjuttiofem stora förändringar av lagen har vidtagits genom åren. Den har därmed blivit mer svåröverskådlig och ogripbar. Lagens otydlighet bildar ett lapptäcke av genomförandeplaner som riskerar att ta ut varandra. Detta medför betydande svårigheter vid tillämpning av lagen.

I juli år 2012 beslutade alliansregeringen om en översyn av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) samt vissa frågor som rör socialtjänstlagen (2001:453). Det finns tydliga behov av en total bred översyn av socialtjänstlagen. Det bör vara nästa steg i arbetet att utveckla lagstiftningen kring socialtjänsten.

De socialt mest utsatta barnen

Att föräldrar inte räcker till är bland det svåraste barn och unga kan tvingas att uppleva. Vårdnadshavarens förmåga att ge barnet vad det behöver för sin utveckling är avgörande när det gäller att bedöma om ett barn löper risk att fara illa i sitt eget hem.

Det finns dock ingen tydlig gräns för vad som anses vara oacceptabla brister i vårdnadshavarens förmåga att ge barnet omsorg. Mellan två tydliga ytterligheter – fullgott respektive klart bristfälligt föräldraskap – existerar en gråzon som medför att socialtjänsten i en bedömning om ett eventuellt omhändertagande måste ta hänsyn till kompenserande faktorer i barnets och familjens nätverk.

För barn som placeras i familjehem kan upprottet från sina biologiska föräldrar bli mycket svårt och kämpigt, vilket i sin tur ställer stora krav på de mottagande familjerna i familjehemmen. Det är en stor utmaning för samhället att möta hur såväl de omhändertagna barnen som familjehemmen kan ges ett fullgott stöd.

Barn- och ungdomsvården ska var trygg och präglas av kontinuitet. Byggt på respekt, omtanke och en helhetssyn på individen. Ett placerat barn ska ha rätt till samhörighet med anhöriga och närstående så som exempelvis ett syskon eller en farfar och kontakt med hemmiljön.

Nuvarande lagstiftning i LVU saknar dock tydliga regler gällande dessa grundläggande frågor, vilket ur rättssäkerhetssynpunkt är djupt otillfredsställande och en del av bakgrunden till den av alliansregeringen tillsatta Utredningen om tvångsvård för barn och unga.

När föräldrar inte räcker till försämras barns och ungas hela tillvaro. Det handlar om barn och unga som växer upp i familjer som inte fungerar och där hemmiljön är mer eller mindre helt oacceptabel för barn och unga. Det kan röra tydligt våld och övergrepp eller mer eller mindre uppenbara försummelser där barn ofta lämnas ensamma.

Lyckligtvis är dessa barn få i relation till alla barn, samtidigt som de socialt mest utsatta barnen ändå är relativt många.

De flesta barn bor i familjer som har det mycket bra, bra eller ganska bra ekonomiskt sett. Det finns emellertid alltför många barn som lever i hushåll som tvingas ta emot ekonomiskt bistånd. År 2013 berörde detta ungefär 140 000 barn i Sverige. Det motsvarar drygt vart fjortonde barn eller ungefär två barn i varje skolklass.

Den vanligaste gruppen sett till samtliga hushållstyper i befolkningen som tvingas ta emot ekonomiskt bistånd är ensamstående kvinnor med barn. År 2013 tog drygt var femte ensamstående kvinna med barn emot ekonomiskt bistånd. Utrikes födda personer utgjorde drygt hälften av samtliga långvariga mottagare av ekonomiskt bistånd år 2013. (Källa: Utvecklingen inom den kommunala sektorn, regeringens skrivelse 2014/15:102.)

Det är samtidigt viktigt att poängtera att vid internationell jämförelse har Sverige fortfarande relativt mindre fattigdom, såväl bland barn som vuxna. Endast hushåll i Luxemburg har färre materiellt fattiga i befolkningen än Sverige. (Källa: EU-SILC, enligt EU:s mått gällande materiell fattigdom.)

Därtill att förekomsten av att leva med mycket låg ekonomisk standard sällan behöver betyda långsiktiga problem för de berörda barnen. Det är först i kombination med andra sociala problem som situationen blir riktigt besvärlig och problematisk. Det är när svårigheterna staplas på varandra i form av ekonomiska svårigheter, arbetslöshet, bidragsberoende, eventuellt våld inom familjen och missbruk som riskerna blir större för social ärftlighet. Strävan ska vara att minimera den ekonomiska utsattheten och därmed minska risken för social ärftlighet.

Långvariga placeringar av utsatta barn och unga

Varje år är det tyvärr nödvändigt av olika skäl att placera många barn och unga utanför hemmet. Barn och unga i samhällsvård är en stor utmaning, de placeras i ett boende utanför det egna hemmet. Det handlar om familjehem, jourhem, hem för vård eller boende och särskilda ungdomshem.

Jourhem kan betecknas som en snabb lösning för skydd eller stöd. Familjehem är en mer stadigvarande placering för vård och fostran. Hem för vård eller boende handlar om såväl ett hem att bo och kunna genomgå behandling i vårdande syfte. Särskilda ungdomshem är en form av familjehem med särskilt noggrann tillsyn.

Missförhållanden i hemmet eller eget riskabelt beteende hos barn och unga kan leda till placering utanför hemmet. Missförhållanden kan exempelvis handla om att barnet utsätts för fysiskt eller psykiskt våld, kränkningar, sexuella övergrepp eller att den som vårdar barnet försummar att tillgodose barnets grundläggande behov.

Socialstyrelsens rapport Barn och unga – insatser år 2013 visar att ungefär 12 900 barn och unga påbörjade heldygnsinsatser enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Av de påbörjade heldygnsinsatserna har vård enligt SoL stått för den största ökningen under perioden 2006–2013 i andel av barn och unga i befolkningen som påbörjat insats. Ökningen var 68 procent.

Speciellt bland pojkar 13 till 17 år har andelen i befolkningen som placerats i hem för vård och boende (HVB) ökat markant från 0,25 till 1,71 procent. Därtill har ökningen varit kraftig för unga i åldersspannet 13 till 17 år när det gäller

heldygnsinsatser överhuvudtaget, främst bland pojkar. Denna ökning handlar till största delen om pojkar med annan vårdnadshavare än förälder eller förordnad vårdnadshavare. Socialstyrelsen anger att en tänkbar förklaring är att denna ökning till stor del utgörs av ensamkommande flyktingbarn.

Omkring 32 600 barn och unga i Sverige hade heldygnsinsats någon gång under år 2013. Den 1 november 2013 hade 22 700 barn och unga heldygnsinsats. Av dessa barn och unga hade drygt 17 000 vård enligt SoL, ungefär 5 400 fick vård enligt LVU samt drygt 200 barn och unga var omedelbart omhändertagna enligt LVU.

Familjehem var den vanligaste placeringsformen bland barn och unga med insats den 1 november 2013, oavsett kön. Nära sex av tio placerade enligt SoL och sju av tio enligt LVU var placerade på familjehem. Omkring 29 000 barn och unga hade en eller flera av de redovisade öppenvårdsinsatserna den 1 november 2013.

Svenska familjehemsplaceringar är långvariga vid internationell jämförelse. Samtidigt förekommer det och är problematiskt att många barn placeras och omplaceras gång på gång till nya familjehem. Det ger inte den långsiktiga stabilitet och kontinuitet som är eftersträvansvärd. Alla barn behöver trygghet, det gäller i samma utsträckning familjehemsplacerade barn.

Ett par framkomliga vägar att skapa ökad trygghet för fler barn är dels att se över möjligheterna till fler nationella adoptioner, dels internationella adoptioner. Detta kräver långsiktiga och hållbara strategier. Ytterligare ett redskap är att se över förutsättningarna att kunna genomföra obligatorisk utbildning för blivande föräldrar i samband med internationella adoptioner och se över vilket juridiskt stöd som kan ges till barn vid allvarliga situationer i samband med adoptioner.

Brist på kontinuitet och personal riskerar att leda till sämre kvalitet, lägre rättssäkerhet och därmed drabba redan utsatta barn. Så ska det inte få vara.

Barns och ungas psykiska ohälsa

Många barn har upplevt psykiska besvär. Ett av tio barn i åldern 10–18 år har upplevt psykiska besvär. Två av tio har upplevt psykosomatiska besvär. Därtill har andelen barn och unga som får diagnosen neuropsykiatrisk funktionsnedsättning (adhd) eller andra psykiska funktionsnedsättningar ökat kraftigt.

Desto tidigare en neuropsykiatrisk diagnos kan ske, ju snabbare kan åtgärder sättas in för att stödja den upptäckta funktionsnedsättningen. Det är viktigt att barn med psykiska funktionsnedsättningar får det stöd de behöver, därtill att vi samtidigt klarar av att ge fortsatt stöd för barn och unga med fysiska funktionsnedsättningar.

Det har skett en tydlig ökning av psykofarmaka till barn och unga. Det avser exempelvis antidepressiva läkemedel, lugnande och ångestdämpande läkemedel, sömnmedel och stimulantia för adhd. Socialstyrelsen har visat att användningen av psykofarmaka bland placerade barn och unga är mycket omfattande. Forskning visar därtill att placerade barn i samhällsvård har såväl sämre fysisk som psykisk hälsa i jämförelse med genomsnittet. Dessa utmaningar måste mötas på ett tydligare sätt än idag.

Akuta psykiatriska problem tycks också öka. Vård på sjukhus för självskador har tydligt och kraftigt ökat bland unga, enligt Karolinska Institutet. Detta gäller särskilt bland unga kvinnor, barn och unga med utländsk bakgrund och därtill barn och unga i

ekonomisk och social utsatthet vilka alla har en högre tendens att ta till ett självskadebeteende.

Ytterligare en utmaning i samband med barns och ungas psykiska hälsa handlar om hedersrelaterade livsbegränsningar. Så kallade hedersrelaterade brott är emellertid ofta svåra att synliggöra och att få fram statistik över. Det förekommer många myter, generaliseringar och grova överdrifter.

Det hindrar emellertid inte att hedersrelaterade inskränkningar i en del barns och ungas liv förekommer. Det är helt oacceptabelt. Det kan handla om alltifrån att inte få delta i undervisning i skolan, till att inte få delta i egna fritidsaktiviteter eller i vissa sällfall att barn blir bortgifta mot sin vilja.

Framväxten av HVB-hem, stödboende och familjehem

Den snabba framväxten av Hem för vård eller boende, HVB, fortsätter. Sedan den 31 december 2015 till och med den 30 maj 2016 har antalet HVB-hem ökat med 464 stycken till totalt 1 496. Antalet platser på HVB-hem hade samtidigt ökat med 7 458 platser till totalt 24 998.

Under samma tidsperiod har antalet stödboenden vuxit i långsam takt. Den 25 januari i år fanns det totalt 4 stödboenden på plats. Det totala antalet platser uppgick till 43 stycken. Den 30 maj uppgick antalet stödboenden till 42. Det totala antalet platser hade ökat till 432. Ingen tillståndsplikt krävs för att starta ett stödboende.

Det betyder att framväxten av stödboenden inte alls ligger i paritet med ökningen av antalet HVB-hem. Under vintern och våren har antalet platser inom HVB-hem netto ökat med nära 7 500 medan platser i stödboende ökat med knappt 400. Denna trend måste förändras. Sedan år 2010 har antalet HVB-hem ökat med nära 1 000 procent.

Meningen med införandet av en ny boendeform var ju att dels öka möjligheterna till mer av individuell anpassning, dels att kunna effektivisera dessa system och samtidigt kunna säkra kvalitet och säkerhet. Detta eftersom stödboende som form är mindre avancerat och därmed medför lägre kostnader.

Enligt Migrationsverket räknas platserna i stödboende fortfarande, i slutet av maj, dock inte in i systemet för hur ensamkommande barn anvisas till kommunerna. Det förefaller som om många kommuner fortfarande tvekar om att införa stödboenden eftersom ersättningen per plats är ungefär hälften av en plats i ett HVB-hem.

Av de hittills startade stödboendena är inget drivet i annan regi. Samtliga ägs och drivs istället antingen direkt av kommunerna eller indirekt via entreprenader. I dag saknas incitament och strategi från regeringen om att utveckla boendeformer som exempelvis stödboende där alternativa och ideella driftsformer helt saknas. Fortfarande trots den stora expansionen av HVB-hem under det första halvåret 2016 är åtta av tio ägda av kommunerna. Två av tio drivs i annan regi. De kommunala HVB-hemmen behöver inte någon tillståndsplikt. (Källa: Inspektionen för vård omsorg, IVO, 2016.)

Familjehem är en mer stadigvarande placering för vård och fostran. Dessa hem är en viktig del av den sociala barn- och ungdomsvården. Kommunerna har enligt socialtjänstlagen (2001:453) ett övergripande ansvar för att barn och ungdomar ska kunna växa upp under trygga och goda förhållanden.

Det finns långsiktigt betydande svårigheter att rekrytera nya familjehem. Därtill att säkra kvalitet och kontinuitet i befintliga familjehem. Konsulentstödda familjehem har

ökat kraftigt. Dessa bolag med konsulentverksamhet registreras inte. Ingen tillståndsplikt behövs för att starta och driva familjehem. Inspektionen för vård och omsorg som har ansvar för tillsyn och uppföljning av socialtjänsten granskar inte familjehem på motsvarande sätt som de granskar HVB-hem. Socialstyrelsen har däremot fått i uppdrag att stödja kommunerna i arbetet att rekrytera nya familjehem.

Brister i tillsyn och följdåtgärder

Idag finns det fortfarande betydande brister i tillsyn, uppföljning och följdåtgärder när det gäller hur socialtjänstens verksamheter fungerar. Det handlar bland annat om hur kontroller sker av familjevård, krav på utbildning och det stöd som ges till familjehem och jourhem.

Som ett led i arbetet att förbättra tillsyn och uppföljning infördes Inspektionen för vård och omsorg (IVO.) Därtill att underlätta för patienter, brukare och anhöriga att kunna påpeka brister, framföra klagomål och anmäla vårdgivare som brustit i sitt sätt att ge vård och omsorg.

IVO är ett led i ett långsiktigt arbete att skärpa tillsyn och tillståndsgivning inom hälso- och sjukvård, socialtjänst samt verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Ambitionen är att det ska vara enkelt att kunna framföra sina klagomål gällande upplevd bristande kvalitet. Brukarens behov ska sättas främst.

Arbetet med att utveckla tillsyn och uppföljning med konkreta följdåtgärder måste emellertid fortsätta att utvecklas inom socialtjänsten. Ett konkret exempel på en viktig form av uppföljning är Socialstyrelsens studie 2012 om förekomsten av situationer där familjehemsplaceringen bland yngre barn och långvarigt placerade barn avbryts oplanerat.

Resultaten från studien visar att oplanerade avbrott i placeringen var vanligare bland de långvarigt placerade barnen än bland de yngre barnen. Därtill var det oftast familjehemsföräldrarna som tog initiativet till det oplanerade avbrottet. Det var emellertid också relativt vanligt att de långvarigt placerade barnen tog initiativet till avbrottet.

De yngre barnen hade i genomsnitt varit familjehemsplacerade i fem månader, de långvarigt placerade hade i genomsnitt varit i samma familjehem i tio år när det oplanerade avbrottet ägde rum. Ofta föregås ändå oplanerade avbrott av tydliga varningssignaler till socialtjänsten. Dessa varningssignaler måste professionen bli ännu bättre på att ta till sig i proaktivt syfte.

Det finns vidare brister kring stödboende. Den senaste tiden har ansvarig myndighet Inspektionen för vård och omsorg (IVO) förelagt verksamhet av stödboende med vite efter att en rad försummelser och tillkortakommanden konstaterats. I dag kan mer eller mindre vem som helst starta ett stödboende. Därtill driva verksamhet som inte ger det stöd utsatta människor är i behov. Det är inte rimligt.

Regeringen har föreslagit att tillståndsplikt inte ska gälla alla utförare av stödboende och inom alla ålderskategorier. Vi delar inte den uppfattningen.

Det är centralt att när man vidgar former för boende, att man från början stärker kvalitet, tillsyn och uppföljning. Det ska vara ordning och reda i välfärden. Denna utmaning kräver exempelvis generell tillståndsplikt, tydliga kvalitetskrav, prövning av

ägarskap och långsiktig ekonomisk hållbarhet gällande driften samt skärpt tillsyn och tydligare sanktioner vid uppenbara brister i kvalitet och genomförande.

Det nya utanförskapet

Utifrån regeringens egna beräkningar i budgetpropositionen 2016 konstaterar de att om några år kommer utanförskapet ha växt till att omfatta omkring en miljon människor. Detta är en helt oacceptabel utveckling. Därtill saknar regeringen en plan med konkreta åtgärder för att komma åt och vända utvecklingen.

Det nya utanförskapet är påtagligt och växande. Det handlar i första hand om människor som delvis eller helt saknar utbildning och därtill saknar relevanta erfarenheter inom arbetslivet. Det är alltför många unga människor och personer med utländsk bakgrund som befinner sig i denna situation. Här har samhället genom en tydlig arbetslinje en verkligt växande utmaning att möta.

Sverige är ett av världens mest sammanhållna länder. Andelen ekonomiskt utsatta hushåll har minskat med ungefär 30 procent från 2006 till 2014. Utanförskapet är cirka 200 000 färre personer 2014 jämfört med 2006. Det är bra, men samtidigt ställer det nya framväxande utanförskapet ännu högre krav på en politik som kan kombinera fler jobb, nya företag och en tydlig strävan att minska beroendet av ekonomiskt bistånd.

Det finns alltför många barn som lever i hushåll som tvingas ta emot ekonomiskt bistånd. År 2013 berörde detta ungefär 140 000 barn i Sverige. Det motsvarar drygt vart fjortonde barn eller ungefär två barn i varje skolklass. Ett barn av trettiosju lever i hushåll som tar emot långvarigt ekonomiskt bistånd. Det handlar om cirka 53 000 barn. De hushåll som tar emot ekonomiskt bistånd är vanligtvis ensamhushåll. Män utan barn har jämfört med kvinnor utan barn under en längre period varit den största gruppen av biståndshushåll.

Den vanligaste gruppen sett till samtliga hushållstyper i befolkningen som tvingas ta emot bistånd är ensamstående kvinnor med barn. År 2013 tog drygt var femte ensamstående kvinna med barn emot ekonomiskt bistånd. De långvariga mottagandet av bistånd var fortsatt högt år 2013, men det minskade något jämfört med 2012. Utrikes födda personer utgjorde drygt hälften av samtliga långvariga mottagare av ekonomiskt bistånd år 2013. (Källa: Utvecklingen inom den kommunala sektorn, regeringens skrivelse 2014/15:102.)

Det är centralt, enligt forskning, att förekomsten av att leva med mycket låg ekonomiskt standard sällan behöver betyda långsiktiga problem för de berörda barnen. Det är först i kombination med andra sociala problem som situationen blir riktigt besvärlig och problematisk.

Strävan måste givetvis vara att minimera den ekonomiska utsattheten och därmed minska risken för social ärftlighet. Det är när svårigheterna staplas på varandra i form av ekonomiska svårigheter, arbetslöshet, bidragsberoende, eventuellt våld inom familjen och missbruk som riskerna blir större för social ärftlighet.

Vi menar att socialtjänstlagen ska tydligt slå fast att den som är arbetsför och oförhindrad är skyldig att vara aktivt arbetssökande. Stimulera därtill social rörlighet och riv det nya utanförskapet genom en tydlig arbetslinje och stärk möjligheterna till fortsatt utbildning.

Brister i samverkan mellan socialtjänst, skola, polis, vård och den ideella sektorn

Det finns synliga brister gällande samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och vård. Det finns säkert många anledningar till detta. Vad som är helt säkert är att dessa brister måste minimeras. Såväl barn, unga som deras föräldrar och övriga anhöriga riskerar att hamna i kläm mellan olika myndigheters ansvar och skyldigheter. Detta gäller inte minst i utanförskapsområden.

I en rapport från Barnens rätt i samhället, Bris, beskrivs att det sällan i kommunerna finns en tydlighet kring vilken myndighet eller enhet som ansvaret ligger. Enligt en rapport från Socialstyrelsen anser många vårdcentraler att den psykiska ohälsan bland barn inte är deras ansvar alltmedan köerna till barn- och ungdomspsykiatri växer sig allt längre.

Barn och unga växlar mellan att kontakta skolhälsovården, vårdcentralen, ungdomsmottagningen samt barn- och ungdomspsykiatri. Det är tydligare vart vuxna ska vända sig i vårdkedjan. I detta fall handlar det ofta om vårdcentralen och därefter vuxenpsykiatri.

Dessa olika enheter arbetar med och använder olika metoder. Det ska de göra, men de borde gemensamt försöka utveckla metoder för gemensam styrning och ledning. Det borde alltid vara tydligt vart barn och unga som mår dåligt och behöver hjälp och stöd ska vända sig. Så är det inte idag.

Den ideella sektorn har mycket att erbjuda när det gäller att kunna stödja exempelvis ensamkommande barn att integreras snabbare in i samhället. De ideella föreningarna inom exempelvis fotboll, innebandy och ridsport kan komplettera och samverka med socialtjänstens arbete.

Digitaliseringens möjligheter och utmaningar

En del av socialtjänstens verksamheter har möjlighet att mer metodiskt använda sig av digitaliseringens utveckling. Ett spännande projekt är ett samarbete mellan bland annat Lunds universitet och Helsingborgs stad. Syftet med projektet är att undersöka och analysera möjligheterna för en delvis digitaliserad socialtjänst.

Detta är ett exempel på möjligheterna att våga pröva nya former inom socialtjänsten som kan möta människor med vana av att ha många av sina kontakter delvis via sociala medier. En möjlighet bör kunna vara att socialsekreterare enkelt och smidigt delvis ska kunna kommunicera digitalt med sina klienter i realtid.

I detta projekt kommer en grupp bestående av forskare, klienter och medarbetare i socialtjänsten försöka ta reda på hur klienter upplever sina kontakter med socialtjänsten. Därefter försöka utifrån den kunskapsbasen ta fram lösningar på hur arbetssätten kan moderniseras och vilka digitala verktyg som krävs.

Digitaliseringens virtuella kommunikation kan emellertid aldrig ersätta det mänskliga mötet. Däremot kan exempelvis en ökad digitalisering bland annat leda till att många klienter kan kommunicera med sin socialsekreterare i realtid och själva vara den som bokar tider, väljer lämpligt digitalt forum och tar del av dokumentation. Den som behöver socialtjänstens hjälp och stöd kan därmed bli mer aktiv i sin egen vård och behandling.

Nya arbetssätt och metoder via digitalisering kräver samtidigt att nya relationer skapas. Det kräver därtill lyhördhet och balans mellan traditionella och nya metoder att arbeta och kommunicera inom socialtjänsten. Digitaliseringen ökar därutöver möjligheterna att mäta uppnådda resultat och lagra omfattande mängder av data vilka kan analyseras och leda till bättre underlag för ytterligare utveckling.

Regeringen är passiv och står utan reformlista

Den sittande vänsterregeringen är passiv. Den står och tittar på när krisen inom socialtjänsten växer sig allt starkare. Den antar inte samhällsutmaningarna. Propositionslistan är för närvarande tom. Det finns inga strukturella långsiktiga nationella reformer på väg fram. Det duger inte.

Det finns en yrkesgrupp som det lyssnas till och samtalas med alldeles för sällan: Sveriges socialsekreterare. Socialtjänsten ska fungera. I utanförskapsområden är deras arbetsinsatser tillsammans med de utsatta familjerna direkt avgörande. När skolan misslyckas. När föräldrarna inte orkar och förmår. Då är socialsekreterarna det sista skydds nätet. Sverige behöver välutbildade socialarbetare med goda förutsättningar att kunna utföra ett metodiskt professionellt arbete.

Regeringen måste börja se och agera utifrån detta. Förstå att krisen är långtgående och strukturell. Den kräver nationella långsiktiga strategier för att kunna lösas. En tom propositionslista signalerar att regeringen inte bryr sig om socialtjänsten tillräckligt mycket. Varningssignalerna syns ofta tidigt gällande barn som riskerar att hamna snett. Där måste skola, socialtjänst, polis och vård samverka bättre och tydligare än idag.

Över 70 kommuner har i närtid anmält sig själva enligt lex Sarah. Det är signaler som måste tas på fullaste allvar, nu. Regeringen verkar dock på allvar mena att deras satsning på 250 miljoner kronor ytterligare per år under mandatperioden till den sociala barn- och ungdomsvården ska lösa stora delar av krisen inom socialtjänsten. Det är naturligtvis inte så. Det behövs metodiska strategier och reformer som binds samman av en nationell handlingsplan.

Missbruk, sociala missförhållanden, skadliga familjemiljöer och kriminalitet måste förebyggas med bland annat kvalificerat socialt arbete. Familjer som slås sönder. Barn och unga som riskerar att fastna i kriminalitet och missbruk, ofta i utsatta utanförskapsområden. Varje ansvarig regering med tydliga ambitioner måste se de verkliga samhällsutmaningarna. Tyvärr verkar dock denna regering redan ha gett upp.

Nio av tio kommuner har svårt att rekrytera och därtill behålla socialsekreterare. Då duger inte passivitet. Arbetsmiljön är ibland direkt dålig. Hot och våld riskerar att bli vardag. Högarna med ärenden bara växer. Vi försöker att lyssna till personalen i socialtjänsten och förbereda oss för att kunna agera skyndsamt. Därför tar vi fram en nationell långsiktig handlingsplan för att lyfta landets socialsekreterare och stärka socialtjänsten.

Nationell handlingsplan för socialtjänsten

Stärk socialtjänsten

Vi föreslår att en nationell handlingsplan tas fram för att stärka socialtjänsten i dess helhet. Personalflykten från socialtjänsten måste vändas. Vi lägger fram nedanstående förslag som den första byggstenen i en nationell handlingsplan för landets socialsekreterare. När sju av tio socialsekreterare funderar på att byta yrke är det en allvarlig larmsignal.

Den specialisering som krävs möts inte och medför att social barnavård idag blivit mer av ett ingångsyrke eller genomgångsyrke. Att arbeta som socialsekreterare i den sociala barn- och ungdomsvården är ansvarsfullt och mycket utmanande. Det ställer stora krav på att rätt förutsättningar ges till socialsekreterarna.

Vi menar att det bland annat är såväl önskvärt som nödvändigt att öka möjligheterna att göra karriär inom socionomyrket. Vi kan exempelvis se möjligheter att pröva strategier avseende karriärtjänster för specialist- och seniorsocionomer. Det är absolut nödvändigt med ett nationellt fokus och tydlig prioritering för att visa på möjligheter till utveckling och kunna höja yrkets attraktivitet.

Därtill föreslår vi att se över förutsättningarna för och möjligheterna att minska den administrativa belastningen för att kunna skapa en rimligare arbetsmiljö. Mät exempelvis arbetsbelastning och följ upp kontinuerligt i syfte att kunna avlasta socialsekreterarna.

Därutöver bör möjligheterna ses över avseende bättre förutsättningar för en mer genomtänkt planlagd introduktion och mer handledning för socialsekreterare. Allt detta i syfte att pröva alla möjligheter att kunna förbättra arbetsvillkoren för landets socialsekreterare.

Vi föreslår skärpta straff för våld mot tjänsteman. Var fjärde socialsekreterare har blivit utsatt för hot och våld på grund av händelser relaterade till sin tjänsteutövning de senaste åren. Vi vill därför införa en särskild straffskärpningsgrund som innebär att alla brott som innefattar ett angrepp mot viktiga samhällsfunktioner leder till skärpta straff.

Varningssignalerna syns ofta tidigt gällande barn som riskerar att hamna snett. Där måste skola, socialtjänst, polis, vård och ideell sektor samverka bättre och tydligare än idag. Vi vill som ett steg mot mer av samarbete pröva möjligheterna för att fler socialarbetare bör kunna verka i yttre tjänst.

Kommunerna har ansvaret för socialtjänsten. De är till stor del ansvariga för den kris som pågår. Samtidigt har såväl den förra alliansregeringen som den nuvarande vänsterregeringen sin del av ansvaret. För att kunna vända denna kris i socialtjänsten anser vi att det krävs ett ökat nationellt ansvarstagande.

Socialtjänstlagen ska utgöra en tydlig ramlag. Ett drygt sjuttioal omfattande förändringar av lagen har genomförts genom åren. Många gånger säkert i bästa syfte, samtidigt har detta medfört att socialtjänstlagen blivit mer svåröverskådlig och därtill detaljstyrande.

Därutöver upplevs det som om socialtjänstlagen saknar ett tydligt väl fungerande användarperspektiv. Alla föreskrifter och genomförandeplaner staplade på varandra bildar ett lapptäcke som riskerar att dels ta ut varandra, dels skapa otydlighet och osäkerhet vid tillämpning av lagen. Detta har inte varit den ursprungliga avsikten.

Vi föreslår att det genomförs en översyn av socialtjänstlagen. Ett exempel på vad denna översyn ska handla om är att möjliggöra en förenklad biståndsbedömning genom

förändringar i socialtjänstlagen. Detta i syfte att öka såväl kvalitet som snabbhet i service.

Vi vill minska den administrativa bördan kopplad till biståndsbedömning och möjliggöra för en mer förenklad biståndsbedömning. Vi vill ge de äldre tillsammans med närstående utökade möjligheter att själva, i samråd med biståndsbedömarna, utforma vad de beviljade omsorgstimarna bör ägnas åt oavsett om det handlar om äldreboende eller hemtjänst.

Rättssäkerheten inom socialtjänsten måste stärkas. Följ upp kontinuerligt och utöva tillräcklig tillsyn. Säkra tillståndsgivning, stärkt tillsyn, uppföljning och utvärdering av socialtjänsten. Inspektionen för vård och omsorg måste ha möjlighet att genomföra sin tillsyn under rimliga förutsättningar.

Därutöver är det viktigt att ta tillvara digitaliseringens möjligheter inom socialtjänsten i syfte att bland annat öka tid för klientarbete och minska tidsåtgången för administrativa sysslor.

Vi föreslår:

- Ta fram en nationell handlingsplan i syfte att stärka socialtjänsten.
- Genomför en översyn av socialtjänstlagen.
- Möjliggör förenklad biståndsbedömning.
- Utveckla en nationell strategi gällande rekrytering och personalförsörjning avseende socialtjänsten.
- Minska den administrativa belastningen i socialtjänsten.
- Mät arbetsbelastning och följ upp kontinuerligt i syfte att kunna avlasta socialsekreterarna och därmed förbättra arbetsmiljön.
- Se över vikten av handledarstöd och introduktionsutbildningar inom socialtjänsten.
- Stärk rättssäkerheten inom socialtjänsten. Detta genom att bland annat prioritera tillsyn och uppföljning.
- Se över möjligheterna att fler socialarbetare kan verka i yttre tjänst som ett led i att stärka samarbetet mellan exempelvis socialtjänst och polis.
- Se över möjligheterna gällande skärpta straff för våld mot tjänsteman inom socialtjänsten.
- Ta tillvara på digitaliseringens möjligheter inom socialtjänsten. Det kan exempelvis handla om att minska arbetstid som ägnas åt administration.

Höjd kvalitet – tydligare ansvarsfördelning

Det är i praktiken otydligt vem som bär ansvaret för vad när det gäller barn och unga i fråga om myndighetsutövning. Samverkan mellan skola, hälso- och sjukvård och socialtjänst är långt ifrån alltid väl utvecklad och fungerande.

Det behövs en ökad samverkan och samarbete mellan skola, socialtjänst, polis och hälso- och sjukvården i syfte att inget barns ärende och sak försvinner mellan de olika myndigheternas ansvar och skyldigheter.

Vi vill att det skapas en tydligare och bättre arbetsfördelning mellan politik och profession inom socialtjänsten. Det kan i sin tur bidra till att skapa förutsättningar för höjd kvalitet genom en tydligare ansvarsfördelning.

Vi föreslår:

- Öka samverkan mellan socialtjänst, skola, vård, polis och ideell sektor i syfte att öka tryggheten för utsatta barn.

Säkra kompetensförsörjningen

Kompetensförsörjning inom socialtjänsten har flera utmaningar. Dels det alldeles avgörande att tillgodose det stora behovet av personal, såväl nyrekrytering som förmåga att behålla erfaren och kompetent personal. Dels att ta tillvara på och använda de underlag som öppna jämförelser utgör gällande socialtjänstens områden för att vidareutveckla kompetens hos personalen.

Det är för få socionomer som vidareutbildar sig och som tar en doktorsexamina. Ännu färre får ett bättre jobb och högre lön om de ändå gör det. Detta förhindrar en utveckling mot en mer genuin professionalisering av det avancerade och svåra sociala arbetet. Denna utmaning är av avgörande betydelse för kvalitet inom socialtjänsten, inte minst gällande beslut om placering av barn och unga.

Vi menar att det är viktigt att långsiktigt pröva och se över möjligheterna att ta fram kvalitetskrav och utbildningskrav för hur Sverige på sikt kan ställa legitimationskrav på myndighetsutövande medarbetare i socialt arbete. Det behövs utvecklas och analyseras på vilket sätt socionomer och kuratorer stärkts i sitt yrkesansvar bland annat genom att stärka dem som legitimationsyrken.

Vi föreslår:

- Se över möjligheterna att stärka socionomer och kuratorers yrkesansvar genom att kvalitetssäkra via legitimation.

Stärkt tillsyn av socialtjänsten – tydliga följdåtgärder

Inspektionen för vård och omsorg är ett led i ett långsiktigt arbete att skärpa tillsyn och tillståndsgivning inom hälso- och sjukvård, socialtjänst samt verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Ambitionen är att det ska vara enkelt att kunna framföra sina klagomål gällande upplevd bristande kvalitet. Brukarens behov ska vara i centrum.

Vi vill stärka tillsynen och införa tydliga sanktioner i flera steg vid upprepade brister gällande exempelvis kvalitet och tillgänglighet. Att inte fullfölja sitt uppdrag måste få tydliga påföljder.

Arbetet med att utveckla tillsyn och uppföljning inom socialtjänsten måste stärkas kontinuerligt. Vi anser att de fristående alternativa verksamheter som finns via förstärkt familjehemsvård endast ska få bedrivas om de erhållit tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg (IVO).

Därtill att konsulter som har till uppgift att ta fram fler boendeplatser inom familjehemsvård ska omfattas av den generella tillståndsplikten. Därutöver bör stärkt tillsyn av socialtjänsten och genomförande av tydliga följdåtgärder ske vid upprepade försummelser och allvarliga brister.

Vi föreslår:

- Stärkt tillsyn, tillståndsgivning och uppföljning av socialtjänsten.

- Generell tillståndsplikt ska omfatta konsulter som har till uppgift att ta fram boendeplatser inom familjehemsvård.
- Verksamheter som drivs i alternativ regi via förstärkt familjehemsvård får bedriva verksamhet endast om de har tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg.

Familjehem och nationell adoption – Tydlig strategi behövs

Varje år är det tyvärr nödvändigt av olika skäl att placera många barn och unga utanför hemmet. Barn och unga i samhällsvård är en stor utmaning, de placeras i ett boende utanför det egna hemmet. Denna utmaning kräver långsiktighet och kontinuitet för att nå bästa möjliga förutsättningar för de placerade barnen.

Svenska familjehemsplaceringar är långvariga vid internationell jämförelse. Samtidigt förekommer det och är problematiskt att många barn placeras och omplaceras gång på gång till nya familjehem. Det ger inte den långsiktiga stabilitet och kontinuitet som är eftersträvansvärd. Nationella adoptioner förekommer nästan inte alls.

Vi vill inom ramen för en nationell handlingsplan genomföra en översyn för att säkra rekryteringen av familjehem och jourhem. Därtill behövs fler hel- och halvprofessionella fosterfamiljer. För närvarande är tillgången till fosterfamiljer för begränsad. Vi vill se över det stöd, rutiner samt ersättningar som tillämpas i syfte att ge familjehem bättre förutsättningar att klara sina åtaganden. Detta kan bidra till att stärka efterlevnaden av att barn som placerats i familjehem har samma rättigheter som alla andra barn.

Vi vill att det utvecklas en nationell strategi för hur, med och när vilka barn ska tas om hand och placeras i till exempel familjehem. Därtill att frågan alltid ställs om att låta systematisk adoption eller vårdnadsöverflyttning vara ett alternativ till långvariga placeringar av små barn. Vi vill se över föreskrifterna skyndsamt gällande föräldrars ålder vid ansökan om adoption.

Därtill vill vi möjliggöra fler nationella adoptioner och ta fram en långsiktig och hållbar strategi.

Vi föreslår:

- Förstärkt tillsyn av och tillståndsplikt för alla utförare av familjehem.
- Ta fram riktlinjer på formell kunskap och erfarenhet för att få arbeta med svårt utsatta barn.
- Gör en översyn i syfte att stärka skyddet mot umgängessabotage.
- Genomför en nationell översyn i syfte att säkra rekrytering av familjehem och jourhem.
- Se över stöd, rutiner och ersättningar i strävan att kunna ge familjehem bättre förutsättningar.
- Ta fram strategier i syfte att möjliggöra för fler nationella adoptioner.
- Låt systematisk adoption eller vårdnadsöverflyttning vara ett alternativ till långvariga placeringar av små barn.
- Se över föreskrifterna gällande föräldrars ålder vid ansökan om adoption.

Säkerställ kvalitet och säkerhet gällande HVB-hem och stödboende

Det finns för närvarande betydande brister i kvalitet och säkerhet gällande såväl vissa HVB-hem och stödboenden som familjehem. Det behövs mer ordning och reda gällande de olika placeringsformerna för barn och unga. Det ska finnas en generell tillståndsplikt för alla utförare av stödboende inom alla ålderskategorier.

Vi föreslår att det genomförs en översyn i syfte att säkerställa att alla utförare, oavsett driftsform, ska ha ett tillstånd för att få bedriva stödboende. Det ska ställas likvärdiga krav på alla utförare som bedriver stödboende oavsett driftsform.

Det finns brister kring stödboende. I dag kan mer eller mindre vem som helst starta ett stödboende. Därtill driva verksamhet som inte ger det stöd utsatta människor är i behov av. Det är inte rimligt. Vi vill se över möjligheterna och förutsättningarna att kunna införa skarpare sanktioner i flera steg vid misskötsel av stödboende.

Vi föreslår:

- Generell tillståndsplikt för alla utförare av HVB-hem och stödboende i syfte att säkra kvalitet och säkerhet.
- Möjlighet till sanktioner vid misskötsel av stödboende.

Stärk utsatta barnfamiljers sociala förutsättningar

Sverige är ett av världens mest sammanhållna länder. Andelen ekonomiskt utsatta hushåll har minskat under åren 2006–2014 med omkring 30 procent. Utanförskapet minskade med ungefär 200 000 personer under samma tidsperiod. Det hindrar inte att alltför många barnfamiljer lever under utsatta ekonomiska förhållanden.

Det var drygt vart fjortonde barn som år 2013 levde i hushåll som tvingats ta emot ekonomiskt bistånd. Ett barn av trettiosju lever i hushåll som tar emot långvarigt ekonomiskt bistånd. Det finns därmed ungefär 140 000 barn i Sverige som lever i hushåll med utsatta ekonomiska förutsättningar. Dessa barnfamiljer ska ges stöd för att kunna stärka barnens uppväxtvillkor.

Inrikta socialtjänstens arbete på att barnen ska klara av skolan. Socialtjänsten ska få ett tydligare uppdrag att fokusera på barnens utbildning och studieresultat i kontakten med utsatta familjer.

Vi föreslår:

- Ge socialtjänsten ett tydligare uppdrag att fokusera på barnens utbildning och studieresultat i kontakten med utsatta familjer.

Cecilia Widegren (M)

Margareta B Kjellin (M)

Sofia Fölster (M)

Sofia Arkelsten (M)

Jenny Petersson (M)

Finn Bengtsson (M)

Thomas Finnborg (M)

Anette Åkesson (M)

Ann-Britt Åsebol (M)